
СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

УДК 070

ОСОБЛИВОСТІ СИНТЕЗУ УСНИХ І ПИСЕМНИХ ЖАНРІВ САТИРИ ТА ГУМОРУ В РЕГІОНАЛЬНІЙ ПРЕСІ

Дяченко М.Д.

This article deals with peculiarities of the synthesis and correlation of oral and writing genres of satire and humour, their sources and kinds on the pages of Zaporozhye news in the 70-90-ies of the 20-century.

Key words: *aphorism, fanny story, genres variety, humour, poetical miniature, satire, synthesis, verbal and writing genres.*

В статтє исследуются особенности синтеза и взаимосвязи устных и письменных жанров сатиры и юмора, их источники и виды на страницах запорожской прессы 70–90-х гг. XX в.

Ключевые слова: *анекдот, афоризм, жанровое разнообразие, сатира, синтез, стихотворная миниатюра, устные и письменные жанры, юмор.*

Сатира та гумор, за словами О. Кузнецової, у сучасній українській пресі – “це частка культури, ментальності українців. Без жартівливого, глумливого, в’їдливого слова немає справді народного часопису” [1, с. 3].

Сатиричні та гумористичні твори на шпальтах регіональних газет, відображаючи й висміюючи щось комічне, ганебне, духовно збагачують читача перлинами народної мудрості, дотепними порадами, зауваженнями, повчаннями, знайденими у глибокому морі людського життя й майстерно відшліфованими в мовностилістичних лабораторіях редакцій.

Джерелами обраного дослідження є запорізькі газети 70–90-х рр. XX ст.: “Запорізька правда”¹, “Комсомолец Запоріжжя”². Усні та писемні сатирично-гумористичні твори в регіональній пресі тісно перепліталися, взаємозбагачувалися і створювали широку жанрову палітру: від мініатюрних описок-самописок (“сміхоторг”, “казкодер”,

“біфстрофік” (ЗП, 15 вересня 1984 р.), “п’є-дестав”, “думохід”, “трюкотажна фабрика”, “пригодознавець” (ЗП, 20 вересня 1980 р.) до великих оповідань, фейлетонів, памфлетів...

Яскравим свідченням взаємопроникнення усних та писемних форм гумору в регіональній пресі 70–90-х рр. XX ст. є створені самими читачами “Словнички-жартівнички” з цікавим іронічним тлумаченням: *варвар* – чоловік Варвари; *качан* – насос; *курзал* – птахоферма; *самопал* – курець (Д. Кармінський // ЗП, 20 листопада 1977 р.), *верхогляд* – астроном; *горище* – пожежа; *жаргон* – паяльна лампа (Д. Кармінський // ЗП, 4 грудня 1977 р.), *автоінспекція* – самоконтроль; *оператор* – оперний співак; *оратор* – тракторист; *самовар* – чоловік без дружини (І. Рижий // ЗП, 15 серпня 1981 р.), *баранка* – вівця; *недоїдок* – автобус, який зупиняється, не доїжджаючи до зупинки (К. Даниленко // КЗ, 15 березня 1983 р.), *гладіатор* – праска; *рукопис* – татування на руках; *гарантія* – документ, який підтверджує, що даний виріб вийде з ладу не пізніше визначеного строку (О. Вірвовкін // КЗ, 11 червня 1983 р.), *гарнітури* – добрі бики; *лазер* – альпініст; *рушник* – двигун; *чеканка* –

¹ Далі назву газети “Запорізька правда” подаємо як ЗП.

² Далі назву газети “Комсомолец Запоріжжя” подаємо як КЗ.

автозупинка (“Лаконики з перцем” (М. Лаконій // ЗП, 13 вересня 1980 р.)).

Комічні висловлювання з реального життя нерідко потрапляли до газетних “Передруків”: “Дитсадкові № 10 потрібна на роботу технічна няня і вихователька з дошкільною освітою” (ЗП, 2 серпня 1980 р.), “Я, Вироцький А.П., даю підписку, що об’язуюсь надалі розпивати спиртні напої і хуліганити лише в себе в квартирі” (“Зі столу слідчого” // ЗП, 23 липня 1980 р.).

Про тісний взаємозв’язок усного та писемного гумору на сторінках регіональної преси свідчать влучні й лаконічні газетні афоризми, що зросли на фольклорній ниві, але мають індивідуально-авторське забарвлення: “З горем навпіл – це вже співавторство”; “Наука вивела мене на чисту воду”; “Без охоти нема роботи”; “Зліпив дядя, на себе глядя”; “Взяв слово – вислови думку”; “Як тепер, так і в четвер”.

У період “перебудови” на шпальти газет потрапляли свіжі думки народу, так звані “плюралізми”: “Народ до 2000 року буде жити в окремих квартирах, а керівництво?” (О. Перлюк // КЗ, 18 серпня 1988 р.); “Чим більше стоятимеш у чергах, тим довшим буде життя” (Ю. Рибников // КЗ, 6 травня, 1989 р.); “Вакуум не зізнався, що він – родич порожнечі (М. Усвяцов // КЗ, 6 травня 1989 р.); “Село годує місто хлібом. А місто село – обіцянками”, “Навкруги – стільки цікавого і кругом не пускають” (М. Тихончук // КЗ, 21 липня 1990 р.).

Цікавими в цей період були авторські рубрики: “Пучок стефанівських колючок” (“Лелека регулярно приносить йому діточок, а суд – виконавчі листи”; “Людині треба вірити, навіть якщо вона працює в бюро прогнозів” (В. Стефанівський // ЗП, 21 жовтня 1995 р.), “Перлюкізми” (“Нашого гумору за кордоном не розуміють, але з нас сміються”; “Для чого совість тим, у кого її немає?” (О. Перлюк // ЗП, 11 листопада 1995 р.); “Виделку треба тримати у правій руці, хліб – у лівій, а кусень сала – міцно” (О. Перлюк // ЗП, 21 жовтня 1995 р.), “Моє бачення світу” (“За щастя треба боротися, ось політики і б’ють один одному пики”; “Зараз не досить знати українську мову, потрібні ще й долари”; “Якщо все робити, як треба, – це вже буде не те” (О. Яковченко // ЗП, 9 вересня 1995 р.), “Питання ребром” (“Якщо Пегас крилатий, нащо йому копита?”; “Чи не може риг достатку стати чашею терпіння?” (П. Ребро // КЗ, 4 лютого 1989 р.), “Мигофон – прикольний і рупор” (“Доведено, що собака Муму, яку втопив Герасим, належала до породи буль-буль-бультер’єрів” (С. Жбанков // “МИГ”, 3 липня 1993 р.), “Гумористи розгадують сни” (“Лопата – на вашій дачі хтось викопав картоплю”; “Дуля – до чергового

підвищення пенсій та стипендій” (ЗП, 2 грудня 1995 р.)).

Вражають своєю народністю й самобутністю деякі оголошення (“Райком зачинено. Всі перейшли у райвиконком” (ЗП, 20 жовтня 1990 р.); “Якщо вам не вистачає культури, то це не значить, що ви повинні обписувати стіни кінотеатру рекламою” (Об’ява на кінотеатрі “Космос” // ЗП, 14 березня 1992 р.), байки в два рядки (“Запрошення”:

– Заходь у гості Мишо ловка, – Розкрила дверці мишоловка;

“Допекли”:

Бик від порожнього корита
Мчить на завфермою:

– Кор-р-рида!!!), думки речей

(“Акумулятор: “Здоров’я в порядку! Спасибі зарядці!”; “Гайка: “Ой, і закрутилась я!”; “Долото: “До лото не маю ніякого відношення” (ЗП, 12 жовтня 1985 р.), своєрідні скарги (“Поки існують акти про списання, – скаржилося Скло, – мене битимуть”; “Кубок скаржився на те, що його весь час розігрують”), з виступу завідувача ферми: (“У нашому господарстві вже стало правилом: якщо ти корова, то тебе повинні доїти тільки апаратом”), “старі загадки – нові відгадки” (“Хто приходить тихо, а відходить з шумом? (Теща); “Хто малюнок на вікні уночі зробив мені? (Хуліган)” (Д. Кармінський // ЗП, 28 жовтня 1995 р.)).

Оригінальні сатиричні афоризми з рубрик “Фрази”, “Крихти”, “Актуальні фрази”, “Фрази великих”, “Експромти “Запорізького Перця”, “Незапатентовані фрази” – яскраве свідчення тісного взаємозв’язку усної та писемної сатири в запорізькій пресі. Наявність на сторінках газет таких лаконічних висловів, що, виражаючи певне узагальнення з реального життя, широко застосовувалися в усному побутуванні, дає підстави говорити про органічний синтез усних і писемних жанрів сатири та гумору в регіональній пресі другої половини – кінця ХХ ст.

В афоризмах реальний зміст завжди непомірно глибший і ширший, ніж зовнішня видима конкретика, він охоплює безмежну кількість схожих явищ і ситуацій, не старіє з часом. Серед прикладів цього жанрового різновиду спостерігаємо й оригінальні, індивідуально-авторські: “Еволюція триває: від істот мислячих до істот здоровомислячих”; “Матерія не зникає безслідно. Її списують” (Ю. Базилев // КЗ, 12 лютого 1983 р.); “Ця думка витає в повітрі, тому що її постійно вибивають з голови” (Ю. Базилев // КЗ, 11 вересня 1985 р.), “Випустив джина – здай пляшку”; “Мовчання входить у всі мови світу”; “Вченого вчити – тільки ступінь підвищувати” (Ю. Базилев // КЗ, 30 жовтня 1981 р.), “Закохався без пам’яті і тепер не може пригадати: в кого”; “Хочеться махнути на все

рукою, але немає сил”; “Читаючи в тролейбусі губиш зір, але зберігаєш місце” (І. Фурманов // КЗ, 12 лютого 1983 р.).

Привертають увагу і трансформовані афоризми, які яскраво демонструють проникнення усних сатирично-гумористичних жанрів на сторінки газет: “Не можеш чекати милостей від природи? Позич у сусіди”; “Гроші у житті не головне. Головне – це те, що на них можна купити” (КЗ, 1 січня 1987 р.), “З нього здерли сім шкір, але вони виявились синтетичними” (ЗП, 13 серпня 1980 р.), “Життя – театр. А скільки примусового репертуару” (КЗ, 28 липня 1981 р.).

На шпальтах регіональної преси високий індекс частотності мали іронізми, в основі яких – поєднання протилежних за значенням двох фраз або іронічне переосмислення чи пародіювання відомого фразеологізму: “Мати пиляла синопка, батько знімав з нього стружку, але синок так і залишився неотесаний”; “Щастя – це коли тебе розуміють, а нещастя – це коли тебе розкусили”; “Тверезо дивився на речі, яких не міг пропити” (КЗ, 12 лютого 1983 р.), “Наука вивела мене на чисту воду”; “Дотримуйте техніки безпеки: не загрибайте жар чужими руками” (ЗП, 14 січня 1982 р.).

Серед мініатюрних жанрів сатири та гумору, що побутували на сторінках місцевих газет, були сатиричні діалоги, які друкувалися під перчанськими рубриками “Діалогічні мініатюри”, “У світі діалогів” (“Запорізький перець у ЗП”): “Не з пустими руками” (ЗП, 13 липня 1980 р.), “Піди, поспитай у Килини” (ЗП, 16 травня 1982 р.), “І все ж таки вона не горить” (ЗП, 19 жовтня 1985 р.), “Щоб як у сусідів” (ЗП, 24 березня 1984 р.). Діалогічні мініатюри, взяті з повсякденного життя, з живого розмовного мовлення свідчать про тісний взаємозв’язок усних і писемних форм сатири та гумору на сторінках преси:

- Чому в тебе в садку немає опудала?
- А навіщо? Я сам цілісінський день там вештаюсь (І. Федоров // ЗП, 17 листопада 1985 р.).

У дитячих рубриках запорізьких газет (“Жменька зеніток про наших діток”, “Сто дитячих “Чому?”) знаходимо приклади своєрідних діалогів:

- Ваню, зізнайся, хто писав тобі домашній твір?
- Чесне слово, не знаю, я рано ліг спати... (ЗП, 13 вересня 1980 р.);
- Чому ти не розв’язав контрольну задачу?
- Коли мені потрібно прийняти будь-яке важке рішення, я завжди раджусь із татом, а він зараз у відпустці (ЗП, 20 вересня 1980 р.).

Дещо нижчим індексом відзначаються сатиричні монолози: “Де ж тая вулиця (Монолог для Геннадія Хазанова)” (М. Дмитренко // ЗП, 26 липня 1980 р.), “Татодай. (Монолог ображеного татуса)” (А. Рекубрацький // ЗП, 9 вересня 1995 р.), “Про шкідливість куріння” (сатиричний монолог-лекція колишнього студента Андрія Новиченка) (КЗ, 3 жовтня 1981 р.), “До питання про наукову субстанцію” (іронічно-поетична дисертація Геннадія Літневського) (КЗ, 5 березня 1987 р.).

На сторінках регіональної періодики 70–90-х рр. ХХ ст. мали місце і своєрідні пронизані гумором та сатирою “психологічні практики” (“Як кинути палити” (ЗП, 19 вересня 1980 р.)), газетні профілакторії “Протип’янин” (“Джин із чвертки” В. Чубенка (ЗП, 5 березня 1973 р.); “А Васька слухає та п’є” П. Яриша (ЗП, 5 жовтня 1985 р.); “Нерозуміння” Б. Козлова (ЗП, 12 жовтня 1985 р.)). Цікавими були й корисні жартівливі поради, що відразу з народних вуст потрапляли на шпальти газет: “Щоб немовлята не мочили пелюшок, годуйте їх сухим молоком” (КЗ, 2 квітня 1970 р.); “Якщо ви пересолили суп, прокип’ятіть у ньому мішечок з борошном, потім вилийте все у помію і починайте варити борщ” (ЗП, 1 січня 1984 р.).

Яскравим прикладом синтезу усного й писемного гумору в пресі були суто народні анекдоти:

- Оце кульгаю, мозоль замучив.
- Дуже болять?
- Як зуби. Хоч на стану лізь.
- Значить ще гірше. Зубами хоч ходити не треба (ЗП, 12 вересня 1981 р.);
- П’яний водій та автоінспектор:
- Дихніть!
- А чи культурно буде це з мого боку? (ЗП, 5 жовтня 1985 р.);
- Чи не випити б нам шампанського?
- А чому б і ні?
- Ну ні, так ні (КЗ, 20 жовтня 1990 р.);
- Ти вже влаштувався?
- Ні, ще працюю (ЗП, 14 березня 1992 р.).

Слід зазначити, що поява та розвиток на сторінках малих сатирично-гумористичних жанрів у той період були яскравим відображенням подій, явищ, певних змін у суспільстві, житті людей: “Життя – не цукор, а талони на нього”; “Дід Мороз зробив би студентам найкращий подарунок, кинувши сесію в торбу” (А. Пастернак // КЗ, 21 січня 1989 р.), “Феноменальну пам’ять має громадянин Довготелесий І.С. Він, наприклад, пам’ятає ті часи, коли за шпалерами не було черги”

(КЗ, 28 січня 1989 р.), “На все у нас заводять моду: на харч, на одяг, на свободу...” (М. Білокопитов // КЗ, 18 червня 1994 р.).

У часи становлення нової формації та визнання української мови державною до редакції з учнівського щоденника потрапила батьківська записка до вчителя написана мовою “суржика”: “Ельвіра Іванівна. Шо за причина шо Ігорь має з письмової 3 за 4 четв., а в зошиті самі 5 і 4. Нас ето зовсім не устроює і ибо про вище образование і мічтатъ ненада” (І. Безбородов // ЗП, 23 жовтня 1995 р.).

Серед малих прозових жанрів на сторінках запорізької преси можна було зустріти усмішки (Д. Іваненко. “З наради не вернувся” (ЗП, 5 жовтня 1985 р.), А. Семенов “Спортивні пристрасті” (ЗП, 23 вересня 1984 р.), М. Шумилов “Земля наша” – святкова усмішка (ЗП, 1 травня 1982 р.)), гуморески (В. Селезньов “Залізна логіка” (ЗП, 8 квітня 1994 р.), С. Антоненко “Чиста перемога” – гумореска застійних часів (ЗП, 23 квітня 1994 р.), А. Кушнір “Бандероль” (ЗП, 19 липня 1980 р.), М. Мироненко “Премія за мовчанку” (ЗП, 5 серпня 1984 р.), А. Семенов “Весільні дзвони” (ЗП, 25 травня 1987 р.), В. Селезньов “Зробив висновки” (ЗП, 13 червня 1982 р.)), байки в прозі (А. Копитін “Цвіркун”, “Іржа”, “Картина в магазині”, “Простота”, “Пень”, “Дерев’яний метр”, “Перець” (КЗ, 3 жовтня 1981 р.), М. Лузан “Службові записки” (КЗ, 6 травня 1989 р.)). Стисла розповідь з алегоричним змістом спонукала читачів до повчальних висновків:

– Ах, який красень! – говорили усі про Перець. – Такий червоний, такий яскравий!

Але варто було його розкусити, як думки протилежно змінювалися (А. Копитін // КЗ, 3 жовтня 1981 р.).

Передвиборча агітація:

– Ми – найнадійніша об’єднуюча сила! Голосуйте за нас! – агітували за себе Наручники (М. Білокопитов // ЗП, 23 квітня 1994 р.).

На сторінках запорізької преси зустрічався і традиційний жанр українського гумору – бувальщина (М. Дмитренко “Як я вечеряв у ресторані” (ЗП, 19 липня 1980 р.), М. Карахін “Сім букв по горизонталі” (26 лютого 1983 р.), М. Дмитренко “Бердянська бувальщина” (ЗП, 8 січня 1981 р.)).

Серед малих сатирично-публіцистичних жанрів у регіональній пресі, що позначалися найвищим індексом частотності, були: сатирична замітка (Г. Літневський “Ой, чий то клуб стоїть?..” (КЗ, 17 лютого 1977 р.), А. Куртін “Антимодні турботи”, В. Скуратівський “Запізнення” (КЗ, 5 березня 1977 р.),

Г. Літневський “Стихія” (КЗ, 28 липня 1981 р.), А. Новиченко “Недобір на прилавку” (КЗ, 15 серпня 1981 р.), Є. Харченко, М. Дмитренко “А у нас всі п’ють...” (ЗП, 11 серпня 1984 р.)), сатиричний репортаж (Ю. Гаєв “В ліс і поле за... металом” (КЗ, 29 серпня 1981 р.), М. Дмитренко “Щоб як у сусідів” (ЗП, 24 березня 1984 р.), М. Прохоров, Є. Сирцов “Асфальтова фантазія” (8 серпня 1981 р.), І. Стороженко “Ще не посяли, а вже завіяли” (ЗП, 26 лютого 1983 р.), М. Шумилов “З кого брати приклад у роботі?” (ЗП, 16 січня 1983 р.), М. Шумилов “Іронія долі або з легким паром”, (ЗП, 17 листопада 1985 р.)), сатирична замальовка (С. Медведєв “Любов – не картопля” (ЗП, 17 листопада 1985 р.), Б. Павленко “Шиють, та не порюють” (підзаголовок: як вас обслуговують?) (ЗП, 13 липня 1980 р.), М. Вовченко “Пенсіонери гадають...” (ЗП, 16 серпня 1980 р.), К. Воротилов “Гірка доля солодкого кореня” (ЗП, 31 жовтня 1981 р.)), сатиричний етюд (М. Пономарець “Перше побачення” (1 січня 1984 р.), О. Панченко “Пропає голова” (ЗП, 6 липня 1980 р.), К. Сальниченко “Нічні злодії” (ЗП, 9 серпня 1980 р.), А. Самсика “Дарунок Афродіти” (16 серпня 1980 р.)), сатирична репліка (Д. Іваненко “Кінокурулка” (ЗП, 15 серпня 1981 р.), В. Голуб “Впередь не рекомендую” (ЗП, 24 квітень 1982 р.), Г. Мандричев “Приїздить іншим разом” (ЗП, 29 березня 1983 р.), В. Качур “Куди поділи борщ?” (ЗП, 3 листопада 1985 р.)), сатиричний штрих (С. Медведєв “Двоє на кризі” (ЗП, 4 лютого 1984 р.)), сатирична бесіда (М. Дмитренко “Уточнюємо координати” (ЗП, 26 лютого 1983 р.)).

Серед прозових сатирично-гумористичних жанрів у регіональній пресі цього періоду домінують оповідання сатиричні (А. Семенов “Коробка сірників” (КЗ, 3 березня 1977 р.), М. Дмитренко “Хто скаже: “Я винен?”” (ЗП, 8 січня 1983 р.), А. Семенов “Подалі від гріха” (ЗП, 5 березня 1983 р.)), гумористичні (А. Голодович “Щедрий лицар” (КЗ, 1 січня 1977 р.), В. Ісаєнко “Ягідки-квіточки” (КЗ, 12 лютого 1977 р.), М. Ларичкін “Щасливий виклик” (КЗ, 3 березня 1977 р.), М. Богуславський “Ательє” (КЗ, 27 жовтня 1981 р.), А. Семенов “Сюрприз” (ПЗ, 8 березня 1984 р.), С. Авдієнко “Фіга” (КЗ, 15 квітня 1989 р.), О. Перлюк “Вечір на двох” (КЗ, 21 липня 1990 р.), фантастичні (Г. Літневський “Таємниця невідомої планети” (КЗ, 1 січня 1989 р.), що є яскравим свідченням органічного взаємозв’язку усної та писемної сатири й гумору на шпальтах запорізьких друкованих ЗМІ.

Жива розмовна розповідь з реального життя потрапляла до редакцій – і на сторінках газет з’являлися своєрідні сатиричні дискусії (М. Дзюбенко, М. Шумилов “Чи по-

трібен сільраді приз?” (ЗП, 13 лютого 1983 р.), сатиричні оповідки в документах (О. Хавчин “Анонім” (ЗП, 2 серпня 1980 р.), казки для дорослих (І. Дерев’яно “І вирис... свин” (ЗП, 29 січня 1984 р.), О. Перлюк “Лісова історія” (літня казочка для дорослих) (КЗ, 7 липня 1990 р.), О. Григорян “Меланхолія” (1 вересня 1990 р.), В. Сергєєв “Поєдинок із коза-нострою” (казка гумористична) (КЗ, 20 жовтня 1990 р.)).

Можна припустити, що проникнення усних форм сатири та гумору на сторінки преси стало потужним каталізатором до появи “Запорізького перця” в суботніх номерах обласної газети “Запорізька правда” та “Веселої брички” на шпальтах молодіжного видання “Комсомолец Запоріжжя”.

Серед перчанського жанрового розмаїття високий рівень частотності мали так звані психологічний практикум (“Як кинути палити” (ЗП, 13 вересня 1980 р.), екскурсійне бюро (“По пам’ятних місцях Куйбишевського району” (ЗП, 15 вересня 1984 р.), рацпропозиція Перця (“Дешево, вигідно, зручно і швидко” (ЗП, 8 січня 1983 р.), жарт (В. Чубенко “Спасибі телевізору” (ЗП, 23 травня 1982 р.), “В одній науковій установі” – жарт не жарт (ЗП, 26 червня 1982 р.)).

Не можна назвати ілюзорним і перчанський епістолярій – листи, надіслані “Запорізькому перцеві” не лише пронизані гумором, а й мають цілком реальне підґрунтя, несуть прозорі думки і слова з життя їх авторів (“Хто винен?” – добірка з листів читачів-кореспондентів (ЗП, 15 серпня 1981 р.), “Дзвінок від невідомого автора із коксохім-заводу” (ЗП, 4 серпня 1984 р.)).

На сторінках молодіжної газети “Весела бричка” не лише проводила жартівливі “юридичні” консультації дописувачам-читачам, а й відповідала на їх листи:

“... Здибалися подруги, та й стали. Очі в очі. Одна наіндючина, готова кішкою накинутись, зубами і пазурами вчепитися і пахуче волосся другої, і аж тримтять...” (В. В-ко, м. Запоріжжя).

Відповідь:

– Нехай “тримтять”, нічого в неї не вийде. Щоб кішкою накинутись, треба ж бути накошаченою, а вона ж “наіндючина”...” (з рубрики “Веселої брички” – “Пегас брикається” (КЗ, 5 березня 1977 р.)).

“... Тільки людина чесна може зі спокійною душею таврувати негідника. Не будемо грихатаїти: інший і виступив би і, як говорить, “затаврував” би, але сам не зовсім бездоганний. От і думає: “Ну його. Хай що хоче – робить. А то завтра мене візьме на олівець.”

“Ми обов’язково спішемо в архів останній анонімний лист. Колись. У майбутньо-

му...” (В. Сойчик “Анонімка: шлях до архіву” (КЗ, 4 липня 1981 р.)).

Взаємодія усних і писемних форм сатири та гумору особливо відчувається у фейлетонах, що, мали найвищий рівень частотності серед жанрів газетної публіцистики періоду 70–90-х рр. ХХ ст. і широку палітру різновидів: фейлетон-репортаж, святковий недільний, фейлетон-дослідження, фейлетон читача, міні-фейлетон, фейлетон-жарт. В останньому в ролі автора найчастіше виступав запорізький поет В. Чубенко (“Характеристика” (ЗП, 13 вересня 1981 р.), “Гості у Костя, що живе біля моря” (ЗП, 15 серпня 1981 р.), “В облозі” (ЗП, 5 жовтня 1985 р.)):

“Влітку з різних міст і сіл

В дім до Костя

Ледь знайомі, звідусіль

Їдуть гості.

Як ввірветься кагала

В міні-хату –

Хоч встромляй від “ала-ла!”

В вуха вату!

Сяде їсти тільки раз

Ця когорта –

з’їсть лише не весь запас,

а і чорта... (В. Чубенко “Гості Костя, що живе біля моря” (ЗП, 15 серпня 1981 р.)).

Віршована сатира і гумор у запорізькій пресі досліджуваного періоду мали широке проблемне коло й конкретно-життєве мовне оформлення.

Сатирична, гумористична поезія в регіональних газетах представлена малими та середніми формами:

– байками (Б. Слюсар “Повчання” (ЗП, 19 серпня 1984 р.), Б. Мироненко “Панькова помилка” (ЗП, 4 серпня 1984 р.), В. Юдін “Руки” (ЗП, 12 вересня 1981 р.);

– співанками: Ой, коли б то швидше літо,
Бо у клубі холод – жах!

Так набридло вже сидіти

У шапках і кожушках (ЗП, 22 січня 1983 р.);

– співомовками: Щедрий господар

Радо він гостей прийняв,

Новий рік зустрів із ними,

Щедро їх почастував

Анекдотами старими (ЗП, 1 січня 1984 р.);

– міні-пісеньками: В лузі вітер свище:

З’їли кабанище,

А списали поросля.

От і пісенька уся (ЗП, 9 вересня 1995 р.);

– гномами: Ходить корисно всім пішком

Та на плечах іще з мішком.

Ходив би й я – жона хворіє,

Й машину шкода – заржавіє (ЗП,

24 липня 1984 р.);

– епітафіями: Підлабузникові.

Хай розпечений казан

Лиже без спочину

Він лизне і мовить: “Ні,
не страшна затія.
Ця робота по мені
Я лизати вмію (О. Пироженко // ЗП, 16 трав-
ня 1982 р.);
– віршованими пародіями: Гліб мрійли-
во каже Васі:
– Обживем нові світи!
Уявляєш “ї на Марсі
Будуть яблуні цвісти”.
– Дехто буде й тому радий,–
Відказав Василь на це, –
Якщо візьмеш і посадиш
На Землі хоч деревце (В. Чубенко//
22 листопада 1981 р.);
– перчинками: Кажуть всі про нього:
– Славний Клим товариш,
Тільки без “пального”
Каші з ним не звариш (М. Скрипников //
ЗП, 9 серпня 1980 р.).
Під високим індексом частотності на
шпальтах регіональних газет другої полови-
ни ХХ ст. зустрічаються сатиричні вірші
(В. Юдін “Захисник флори” (ЗП, 3 травня
1982 р.), В. Чубенко “Бригада “У” (ЗП, 1 лип-
ня 1984 р.), Б. Мироненко “Звичайна історія”
(ЗП, 19 жовтня 1985 р.)), поетичні усмішки
(П. Ребро “Хитра стратегія”, “Інтерв’ю”, “Кон-
курент Діда Мороза” (ЗП, 31 грудня
1981 р.)), гуморески (М. Білокопитов “Диво”
(ЗП, 5 березня 1977 р.), М. Білецький “Суво-
рий лікар” (ЗП, 12 вересня 1981 р.), П. Реб-
ро “Не той діагноз” (ЗП, 23 липня 1984 р.),

М. Сороченко “Не в ногу” (ЗП, 28 лютого
1992 р.), В. Чубенко “Суперниця” (ЗП,
11 листопада 1995 р.)).

Сміх із життєвих реалій проникає на сто-
рінки газет, збагачуючи друковані сатирич-
но-гумористичні жанри, підживлюючи їх
здоровим гумором і водночас заряджає чи-
тача позитивною енергією, сприяє його ду-
ховному збагаченню. “Усні й друковані са-
тири в пресі як два паралельні прояви сати-
ричної культури нації живляться з одних
джерел, що сприяє урізноманітненню жан-
рових форм, синтезу жанрів” [1, с. 33].

Слід констатувати, що жанрова палітра
сатири та гумору запорізької преси другої
половини ХХ ст. залишається поза увагою
науковців. Відсутність досліджень з цієї теми
відкриває перспективу подальшої роботи
над вивченням та глибоким аналізом жанро-
вої парадигми запорізької преси 70-90-х рр.
ХХ ст.

Література

1. Здоровега В.Й. Теорія і методика жур-
налістської творчості: підручник /
В.Й. Здоровега. – [Вид. 2-ге перероб. і
допов.]. – Л.: ПАІС, 2004. – 268 с.
2. Кузнецова О.Д. Засоби й форми сатири
в українській пресі / О.Д. Кузнецова. –
Л.: Вид. центр ун-ту ім. Івана Франка,
2003. – 250 с.
3. Щербина А.О. Жанри сатири й гумору /
А.О. Щербина. – К.: Дніпро, 1977. –
135 с.

УДК 070

ПРАГМАТИЧНІ ЗАСОБИ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА ПОЗНАЧЕННЯ ХРОНОНІМІВ У ПУБЛІЦИСТИЦІ І. БАГРЯНОГО

Ковпак В.А.

The article deals with valuation pragmatical means of social communication for designation of chronomical homonyms in publicity of I. Bagrianyj; the author makes an attempt to decipher pragmatical potential of chronomical homomastical models, the author reveals store of potential possibilities of allusionation, associativation of chronomical homonyms as identifiers of time, depicts stilistics functional peculiarities of chronomical homonyms, which are conditioned by the context.

Key words: evaluation, pragmatics, chronomical homonyms, contextual chronomical homonyms, social communication.

В статье анализируются оценочные прагматические средства социальной коммуникации для обозначения хрононимов в публицистике И. Багряного. Осуществлена попытка расшифровать прагматический потенциал хрононимных ономастических моделей, раскрыть запас потенциальных возможностей аллюзийности, ассоциативности хрононимов как временных идентификаторов, осветить их стилистические, функциональные особенности, обусловленные контекстом.

Ключевые слова: оценка, прагматика, хрононимы, перихрононимы, социальная коммуникация.

На сьогодні доцільною та перспективною
видається можливість поєднання при сема-
сіологічному та ономастичному аналізі стру-
ктурного та концептуального підходів (в ос-

нові комунікації лежить та сама інтелекту-
альна схема, що й в основі мови), які є пер-
спективними для вивчення онімів із семанти-
кою соціально-історичної оцінки в контексті